

Hva skjer ved Sotahjørnet? – side 7
Jentestreiken (del 2) – side 8
Bildenes ve og vel – side 12

VÅLERENGA HISTORIELAG - vi tar vare på fortida for framtida

nr. 3 - 2022
25. årgang

MER GAMMELT ENN NYTT

Fotoutstilling 15. - 16. oktober – side 19
Medlemsmøte 15. november – side 19

Av Even Haugseth

Mere moro denne høsten

Det skjer ting ved Sotahjørnet. OBOS inviterte 29. juni til informasjonsmøte om sitt siste utkast av byggeprosjektet ovenfor Sotahjørnet. Gledelig at folk møtte opp til tross for en veldig dum dato. Dette viser at Vålerenga kan stå sammen, og at vi får støtte fra andre i Bydel Gamle Oslo. Har skrevet litt mer om det i dette bladet, så da vet dere hva som skjer. Området vårt har behov for nøkternt prisede lokaler til blant annet korps, kor, teatergruppe og andre frivillige aktiviteter. Om kommunen er villig til å strekke seg så langt og imøtekomme lokalmiljøet ved å frigjøre Etterstadgata 6 til et bydelshus, er spennende å se. En annen ting er hvordan istandsettelse av lokalene der skal finansieres og driftes. Vi vet at frivillige stiller opp på Vålerenga, og ved rekruttering her, har vi et håp om å få det til.

Østkantspellet er også et godt bevis på dette. Rundt skoleferien hadde vi igjen æren av å kunne oppleve teaterstykket om både bydels- og idrettshistorien vår. Unge som gamle stilte opp for å se spillet som har hatt pause i to år på grunn av restriksjonene i forbindelse med pandemien. Igjen var det Vålerenga kirke som stilte lokaler til disposisjon, og det ble et vellykket spill med sang, musikk og teater i Vålerengaparken. I etterkant tenker vi så heldige vi er som får være med på dette, og tenk på alle de dugnadstimen som er lagt ned av de medvirkende. Historielaget samarbeidet med VIF Historie om en times vandring gjennom Vålerenga, og takk til de som møtte opp og fikk vite litt mer fra lokalhistorien vår.

13. september kom Johnny Vaage på medlemsmøtet vårt. Han er et levende leksikon når det gjelder hans favoritttema, trikken på Vålerenga og ellers i byen. Mange møtte opp denne høstkvelden og gikk fornøyde hjem. Stor takk til Johnny for at du ville dele dette med oss!

Gamle Oslo Forum er det ikke mange som kjenner til. Det var Vålerenga vel som tok initiativet til å fortsette det suksessfulle samarbeidet blant forskjellige beboerforeninger og interesseforeninger i Bydel Gamle Oslo etter at Statsforvalteren annullerte bystyrets vedtak om jernbaneutbygging gjennom Vålerenga og Kværner på grunn av for dårlig saksutredning. Dette har hittil ført til 3 møter hvor vi spinner videre på dette samarbeidet for å kunne stå

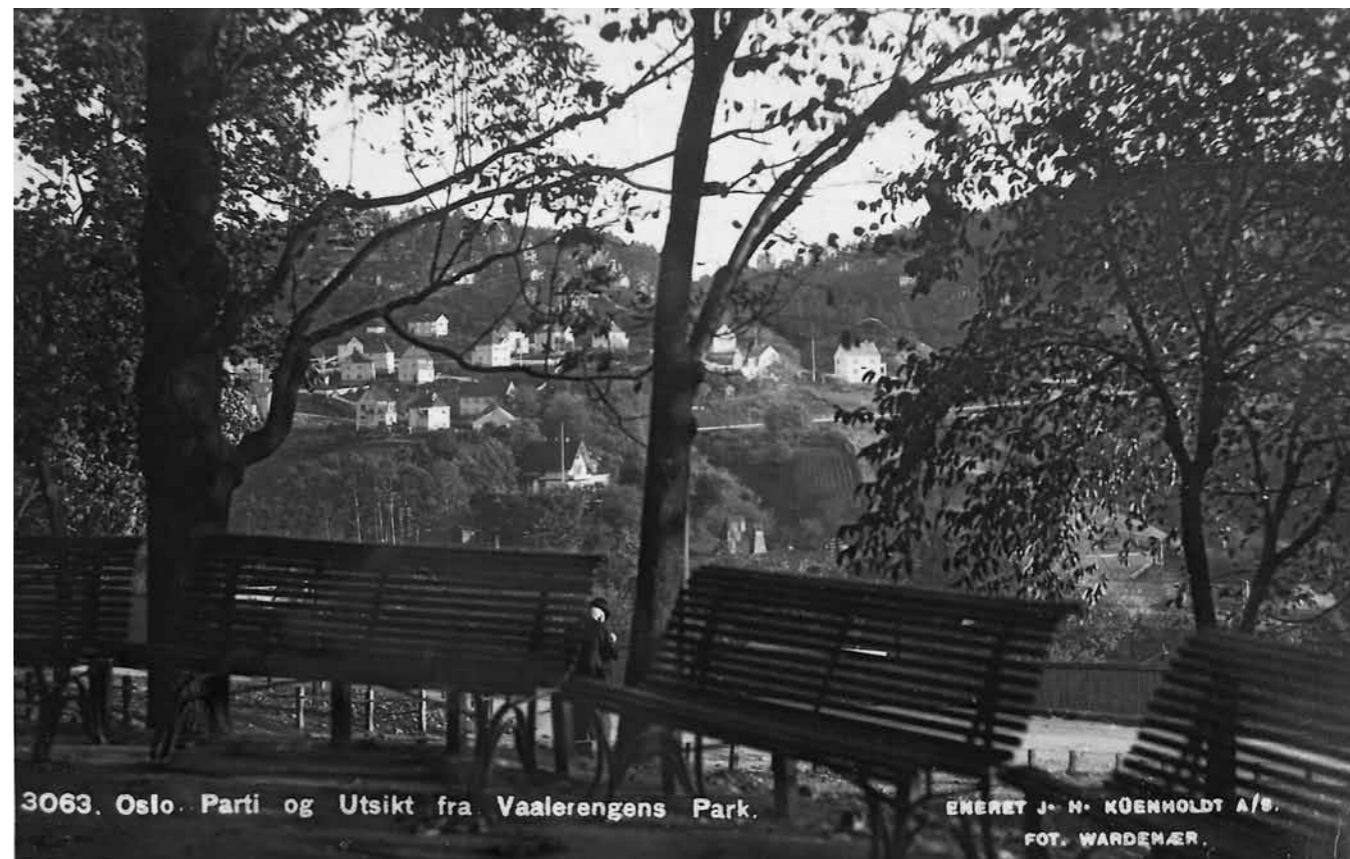
sterkere mot store og mektige utbyggere. At vi sto sammen og fikk til dette, er selvfølgelig en bragd, men vi må ikke hvile på laurbærene. På siste møte nå i september møtte disse foreningene opp på møtet: Vålerenga vel, Etterstad vel, Kampen vel, Kværner vel, Gamlebyen beboerforening, Aksjonsgruppa «vi har støy nok», Enerhaugen-Grønland-Tøyen historielag, Kværnerlia borettslag og oss i Vålerenga historielag. Nå har BaneNOR igjen tatt kontakt med Plan- og bygningsetaten (PBE), og det kan virke som de igjen har tenkt å overkjøre PBE. Lokal medvirkning virker det som de forsøker å sette til side. Aksjonsgruppa «vi har støy nok» kom med utkast til et brev til PBE, og sammen ble vi enige om et brev som klart viser at vi følger med og igjen ber om lokal medvirkning. Selv om brevet nå i hovedsak dreier seg om støy forbi Etterstad, Vålerenga og Kværner og gjennom Gamlebyen og et ønske om tunnel fra Bryn til Oslo S, så henger dette tett sammen med bevaring av husene på Hylla. Historielaget synes det er veldig viktig å stå sammen i bydelen for å hindre at denne saken bærer galt av sted. Dessuten kan vi behøve støtte i andre saker som etter hvert kommer opp på Vålerenga. Bydel Gamle Oslo har et ønske om å bli et godt eksempel på at lokal medvirkning fungerer, og da er det viktig at vi følger med i timen.

Snart er det klart for årets fotoutstilling, tradisjonen vår helt fra 1995, bortsett fra i unntaksåret 2020. Igjen tenker vi å vise fram masse fine bilder fra bydelen vår. I og med at Etterstad er så nært knyttet til Vålerenga på flere måter, så blir det en betydelig avdeling av bilder derifra. I år har vi også gleden av å kunne vise bilder fra en bydel nær oss som dessverre ble sanert rundt 1960, nemlig Enerhaugen. En tilsvarende skjebne kunne også Vålerenga fått, hadde ikke Vålerenga vel kjempet fram trafikkklønsning og bevaring av gammel bebyggelse. Vi lar bildene fra Enerhaugen være en forsmak på foredraget som kommer på medlemsmøtet vårt 15. november. Da møter vi to av gutta som vokste opp i den gamle trehusbebyggelsen som forsvant der. De har med seg mange av sine egne bilder, så gled dere. Ellers markerer vi selvfølgelig Sotakioskens 100 år. Møt opp og ta med familie og kjente. Velkommen!

Forside:

Allsang på scenen: Fra Østkantspellet i august.
Foto: Reiner Schauffler

Av Jarle Teigøy

Vaalerengens Park - ca 1930

I Vålerengaparken ligger Vålerengen hovedgård hvor våningshuset ble prestegård i 1902. I parken ligger også Vålerenga kirke som ble innviet samme år. Vålerengaparken er og var bydelens rekreasjonssted med sine åpne sletter med lekeplass og parkbenker. Tidligere var det flere pensjonister som hadde funnet ut at parken var et bra sted og samles for å prate. I 1973 kom de i snakk med sognepresten og fra da av har Gubbelaget møttes en gang i måneden i kjerka.

Reiner Schauffler

Utrangerte trikker venter på opphugging ved Vålerenga Vognhall ca. 1967.

Medlemsmøte 13. september og bydelsvandring 7. juni

av Håkon O. H. Engh

Presis kl. 19.00 ønsket Even Haugseth ca. 70 fram møtte velkommen i menighetsalen. Først orienterte han om den tradisjonelle fotoutstillinga vår, som i år blir på lørdag 15. og søndag 16. oktober. Et av emnene denne gangen blir 1980-tallet. Noen kan kanskje tenke at '80-tallet er så ferskt at det ikke har noen historisk verdi, men det skyldes nok først og fremst at tida går så uhyggelig fort. Hvis noen har noe typisk fra denne perioden som kan være verd å vise fram, så gi oss gjerne et vink.

Deretter orienterte Even kort om neste medlemsmøte 15. november. Tema for kvelden blir Enerhaugen, og vi får besøk av to karer som vokste opp der. De har litt av hvert å fortelle. Enerhaugen blir også et av temaene på den kommende fotoutstillinga.

Dagens kåsør, Johnny Vaaga, hadde sporty og velvillig sagt ja til å gi oss en oppfølging av bydelsvandringa 7. juni, selv om den dessverre ikke ble det den var ment å være. Johnny er nylig pensjonert etter mange år i Sporveiens tekniske avdeling, og det han ikke vet om trikker og trikkehistorie i Kristiania/Oslo, er neppe verd å vite.

Tema for bydelsvandringa var trikken på Vålerenga og Etterstad, og Johnny leda oss langs den gamle trikkeruta, men været skulle dessverre vise seg å bli det eneste som klaffa ved vandringa. Værgudene trua riktignok med nedbør ved oppmøtet ved den gamle bensinstasjonen på Galgeberg, men antakelig ville de bare vise hvem som egentlig bestemte. Eller kanskje de vurderte en sympatiaksjon for lydanlegget, som plutselig og uanmeldt fant på å gå til full streik kort før vandringa starta? I allfall lot de det være med trusselen.

Det viste seg fort at Johnny fikk en nærmest umulig oppgave. Han hadde ingen sjanse til å overvinne de øvrige støykildene langs vår vei. Undertegnede referent datt derfor fort av lasset. Med

dårlig hørsel og høreapparater som forsterker støy like mye som tale, ble det mer enn nok å forsøke å lytte. Å gjøre leselige notater under forflytting til neste post var enda verre og gjorde det umulig å komme tett på Johnny for å høre mest mulig. Penn og notatblokk ble lagt bort, og jeg satsa på et velkjent tips fra en fordums kjent og kjær komikers parodi av ei like kjent og kjær fordums TV-kokke; «og her har me juksa litt». Før vandringa starta fikk jeg nemlig Johnnys rikt illustrerte hefte med en utmerket historisk oversikt over trikkens nærvær på Vålerenga og Etterstad.

3. mai i år 1900 skrangla den aller første trikken oppover Vålerenggata. Ved nr. 9 passerte den Nilsens jernstøperi. Der støpte de bremseklossene til trikken, så en liten del av den var altså et lokalt produkt.

Neste holdeplass var ved Ingeborgs gate. Der var politistasjonen, og møtesporet ved Enebakkeveien ble flytta dit i 1913. Her satte trikkene igjen tilhenger'n, før de fortsatte til endepunktet i Etterstadgata. En grytidlig morgen i 1914 var en tilhenger nettopp kopla av, da den bestemte seg for å ta en tur på egenhånd. Den begynte å trille mot Galgeberg og fikk skikkelig fart videre ned St. Halvards gate og Schweigaards gate. Det måtte gå gæ'ernt! I den krappe kurven inn mot Grønlandsleiret forlot den skinnene og ble knust mot Schweigaards gate 50. Sekunder før kræsjet passerte ei fullasta vogn i krysset. Det var nærmest et mirakel at ingen ble fysisk skada. Etter dette ble det lagt et rangeringsspor i Etterstadgata, nesten fram til Danmarks gate.

I slutten av 1914 ble sporet i Etterstadgata forlenga til hjørnet mot Strømsveien, og i 1921 ble det lagt nytt spor fra endeholdeplassen, ned Strømsveien til Hedmarksgata og videre inn til den nye vognhallen. Fra 1923 kunne returen til byen gå via forlengelse av sporet i Strømsveien, og i 1926 kom endelig vendesløyfa på Etterstad.

Tett ved sløyfa hadde Østensjøbanen sin egen sløyfe. Denne linja ble i 1926 forlenga til Oppsal, og hele linjesystemet fikk stort sett sin endelige form ved åpninga av gjennomgående linje mellom Oppsal og Kolsås i 1937. Den siste nye linja over Vålerenga og Etterstad kom da Lambertseterbanen starta opp i 1957.

Lørdag 2. august 1958 ble en tragisk dag. To sammenkopla «gullfisk»-vogner var på vei ned Strømsveien, da det oppsto brann i den bakerste vogna. Vognene stansa ved hjørnet mot Totengata, hvor fasaden på nærmeste hus tok fyr av den sterke heten. Fire passasjerer døde i brannen. Den femte døde ti dager seinere av skadene hun var påført. 17 passasjerer ble innlagt på sykehus.

Den verste ulykka som har ramma Oslo-trikken i fredstid avslørte store mangler på trikkene. Bl.a. besto isolasjonen i veggene av treull, dørene åpna innover, og nødutganger var verken merka eller utstyrt med nødverktøy. Inntil alle nødvendige forbedringer var gjennomført, ble gullfiskene pålagt omfattende restriksjoner.

Mellom sporveisfolk ble brannvogna, kanskje i en makaber blanding av galgenhumor og ærefrykt, kalt «krematoriet». Som en kuriositet kan det nevnes at vogna, nr. 198, ble satt i stand igjen og befinner seg nå hos en samler i Japan. Det er mye man kan samle på, men det er vel grunn til å tro at en som samler på trikker, har litt mer plass til rådighet enn f.eks. en frimerkesamler?

En ulykke av atskillig mindre omfang fant sted 30. januar 1966. Mens mannskapet var opptatt med å fjerne snø fra veksleene ved Etterstad, tok arbeidsvogna seg en tur på egenhånd. I vill fart fór den nedover Strømsveien, St. Halvards gate og Schweigaards gate. I krysset ved Oslogate smadra den en stor amerikansk bil, før den fortsatte mot Jernbanetorget og brakte inn i veggen der hvor apoteket er, ved hjørnet av Europarådets plass. Heldigvis ble ingen drept, men ti personer ble skada.

I 1979 oppsto en ny dødsulykke, heldigvis av langt mindre omfang enn brannen i Strømsveien, men allikevel like tragisk som den var absurd. Den skjedde langs trikketraséen i Vålerenggata, men trikken var ikke direkte involvert. En buss kolliderte med en bil som kom ut fra Ingeborgs gate. Bussjåføren falt ut av førerretet og kunne ikke hindre at bussen tok veien over fortauet og gjennom veggen til Vålerenggata 29. Veggen falt over ei 73 år gammel dame, som altså ble drept i en trafikkulykke sittende i en stol i sin egen stue.

Tida går fort og tilsynelatende fortere og fortere jo eldre man blir. For meg er det litt rart å tenke på at det allerede er mer enn 54 år siden den siste trikken forlot Etterstad, rulla nedover i Strømsveien og inn i historien. Linje 16 var på en måte «min» trikk. Og

den var mer enn bare en praktisk forbindelse mellom Mariboegate nr. 16 i sentrum av byen, der jeg bodde i mine fem første år, og blokk nr. 16 på Etterstad, dit jeg flytta i 1949. Den var også en symbolsk forbindelse mellom den nye tida og den tidligste barndommen. Etter kontinuerlig drift i en menneskealder hadde trikken imidlertid ferdigspilt sin rolle. 22. juni i 1968 var det definitivt slutt, og da hadde T-banen allerede tatt over.

Dette var omtrent det vi skulle fått med oss under bydelsvandringa, og som Johnny velvillig repeterte under medlemsmøtet. I tillegg fikk vi en mengde ekstra i form av da/nå fotografier og opplysninger om vekslende ruter, stoppesteder og forskjellige trikketyper. Mye spennende og interessant, men her våger jeg ikke engang forsøke å gå i detalj.

Vaffel- & kaffepausa ble denne gangen lagt midtveis i møtet. Da fikk Ingunn Prest også anledning til å orientere om viktige begivenheter i kjerka:

- Vålerenga kjerke fyller 120 år 10. oktober, og dette blir naturlig nok feira med en gudstjeneste.
- I oktober er det også orgelfestival i Oslo. Dette vil bl.a. bli markert med en «orgelmaraton». Vålerenga kjerke er selvfølgelig også med på feiringa.
- Til slutt la Ingunn ut litt vervingsreklame for «Gubbelaget». I kraft av å være presten vår er hun nemlig også statuttbestemt leder av laget. Vi har vanligvis møter kl. 12.00 på siste tirsdag i hver måned, og det er plass til mange flere velvoksne karer. Sjørl trives jeg godt der, og nye vil bli hilst hjertelig velkommen.

BLI MEDLEM!

VÅLERENGA VEL

KONTONUMMER: 0530 31 77797

VIPPS: 10617

Viktig! Husk å oppgi din e-post

Familie: Kr 250, Enkeltmedlem: kr 150,-
 Student/pensjonist: kr 80,-
 Borettslag/Sameie: kr 800,-

Småhus og stille gater

Lars Olle Engaas skriver at han hadde denne artikkelen i Klansropet for 15 år siden. Vi synes virkelig den er verdt å ta med i bladet vårt.

Når vi synger om småhus og stille gater mellom Gæljeberg og Etterstad, så er det et lite mirakel at treby'n på Vålerenga ikke blei jevna med jorda. Saneringsspøkelset dukka opp i Vålerenggata allerede for 80 år sia. Bydelen fikk sin dødsdom, men Vålerenga var bydelen som ikke ville dø. Vålerenga slapp skjebnen som ramma Enerhaugen og Vika. I Vika forsvant småhusa tel fordel for finanspalassa. Snusen, sirupen og hjemmebreuten blei bytta ut med cigarer, canapéer og cognac. Kapitalen og finkultur'n i Vika ga arbeiderkultur'n i Vika den siste olje, før arbeidsfolka blei tvangs-flytta til Groruddalen.

På Vålerenga var det på det meste omtrent 120 småhus. I dag er det vel omkring 90 igjen. Den vanligste typen var på en etasje med et uinnreda loft som blei nådd via en utvendig stige. Mange loft blei etter hvert innreda til soverom eller små hybelleiligheter. Stigen blei erstatta med ei utvendig trapp. 200 uthus var det også. Dette var staller og grisehus, for ikke å snakke om alle utedassene. Denna trehusbebyggelsen vokste fram på Vålerenga fra 1850-tallet tel 1878. Tyngdepunktet i byggevirkomheten på Vålerenga fant sted fra 1875 tel byutvidelsen i 1878. Da blei det innført murtvang. Før 1878 lå Vålerenga i Østre Aker.

Teller vi med stort og smått av gater på Vålerenga, kommer vi til 20 støkker. For hvor går egentlig grensene for Vålerenga? Ekspertisen som vokste opp der vil nok mene at alt som er innafør Gjøvikbanen, Eidsvollsbanen, Galgeberg og Jordal hører til Vålerenga. Og har vi fått oss en liten akevitt, kan vi trække både mye av Etterstadsletta og Kværnerdalen innafør Vålerengas grenser. Hvorfor? Nesten alle som vokste opp på Etterstadsletta etter krigen gikk på Vålerenga skole. Det gjorde også unga i Kværnerdalen.

Alle dissa gatene hadde hjørner, og hjørnekulturen blomstra. Den blomstra mest på Sotahjørnet, i krysset av Etterstadgata og Strømsveien, vel og merke på sørsida av Etterstadgata, og ikke på den andre sida, som Aftenposten har prøvd å innbille oss. Den såkalte "Blåbua" på det andre hjørnet av Etterstadgata har aldri vært Sotahjørnet, og kommer aldri tel å bli det. På Sotahjørnet lå Sotakaféen, der en måtte huke seg ned under inngangsdøren for å komma inn. Opphavet til navnet er usikkert. Enkelte tunger vil ha det tel at navnet var etter fru Sot fra Hadeland, Gudbrandsdalen eller Nederland, som inntil 1890 var innehaver av kaféen. Andre tunger vil ha det tel at det skyldes all sota fra lokomotiva fra Gjøvikbanen, som passerte

kaféen et kort diskoskast unna. Eller kanskje det var fra dem møkete fyrstikkerarbeidera fra Grønvold som slukka tørsten der.

I dissa gatene bodde mesteparten av unga som seinere blei helter på "Store Stå". Flesteparten drakk også av drekkefontenene i skolegården på Vålerenga. Leif Eriksen bodde i Vålerenggata 5. Han fikk 13 sesonger og 142 toppseriekamper i VIF og lagde 58 mål, og fikk også fire landskamper. I samma gården bodde også John Arne Rossholt som spelte 53 toppseriekamper for VIF. Han var svensk statsborger. Fire landskamper fikk også Åge Sørensen som bodde i Etterstadgata 20 a. Han fikk 16 sesonger i VIF og spelte 162 toppseriekamper. Toffa Olsen var født på Grønvold, men bodde i en periode i etasjen over det som i dag er Vålerenga Vertshus. Han spelte 146 toppseriekamper for VIF og 34 landskamper, og var helten min.

Keeper Helge "Bonden" Sørli med 13 sesonger og 158 toppseriekamper i VIF bodde i Vålerenggata 39, og fløtta seinere noen spydkast opp tel Ensjøsvingen. Jack Kramer, glidetacklingseksper-ten, bodde i Hedmarksgata og fikk sju landskamper. Så hadde vi Terje "Henger'n" Hellerud som bodde i Jordalgata, men gikk på Vålerenga skole. Den elegante Arne Jakobsen bodde i Enebakkveien. Den fargerike Leif Olsen med 3 landskamper bodde i Numedalsgata, om jeg ikke husker feil. Einar Bruno Larsen kom fra Brinken på Kampen. Han scora 56 mål på 155 kamper og fikk tre landskamper. Fra Kampen kom også centerhalf Bjørn "Bamse" Hansen med 17 sesonger i VIF, 158 toppseriekamper og tre landskamper, og på Kampen bodde også den nylig døde Arild Andresen, som fikk en landskamp, men han hevda han fikk to: den første og den siste. Arild Andresen overtok plassen etter Tippen, og Tippen trur jeg også var fra Kampen, men han fløtta tidlig tel Sveriges gate. Lista kan gjøres lenger enn et straffespark.

Hvordan jeg veit alt detta kan dere takke Jarle Teigøy, Bjørn Arild Gjerdalen, Ragnhild Wilhelmesen og flere som blir fornærma fordi jeg ikke nevner dem.

I dissa stille gatene bodde det ingen direktører og ambassadører, og vi var glad for ikke å ha dem der, men alle elska Ella i kjeller'n, som dreiv melkebutikk på hjørnet av Sveriges gate og Fridtjovs gate. Der kunne vi kjøpe på krita.

Og for å patinere denna antikvariske snutten, så kan jeg fortelle den oppvoksende slekt at jeg sjøl har vært med å rydda snøen i Vålerenggata med hest, slede og spade, men det var før jeg blei kjønnsmoden og fikk stor krumtapp med hår på.

Lars Olle Engaas
(dødsbekken Oksa)

Vålerenga kirke feirer 120 år

Velkommen til noe av det som skjer i Vålerenga kirke i oktober, 120 år etter den ble vigslet 10. oktober 1902!

- Tirsdag 11. okt kl 19: Gallerikonsert "Fire føtter & Fire hender"** Opplev Vålerenga kirkes flotte orgel spilt på av to organister samtidig! Kristoffer Myre Eng og Hannah Carding. Fri entré
- Lørdag 15. okt kl 16: Orgel etter utstillingen!** En halvtimes konsert rett i etterkant av lørdagens utstillingstid. Hør verk av Vålerenga kirkes første organist (fra 1902–27), Per Steenberg, og sanger av Johan Kvandal, organist i Vålerenga 1959–74. Øyvind Michelsen, tenor og Kristoffer Myre Eng, orgel, Fri entré
Konsertene 11. og 15. oktober er en del av Oslo Orgelfestival.

- Søndag 16. okt kl 11: "Vålerenga kirke i sitt 121. år"**. Festgudstjeneste i forkant av Vålerenga historielags utstilling. Vokal Vivo synger
- Lørdag 23. okt kl 17: "Gospel&Blues med Vålerenga janitsjarkorps"** i Vålerenga kirke. Billetter: Bestilles ved å vippe 175,- til nr: 73949. Merk betalingen med navn! (Det kan kjøpes billetter i døren også, men da koster det 200,-. Barn under 16 år gratis)
- Søndag 23. okt kl 11: Kirkefest for små og store.** Bokutdeling, dåp og kirkeromsvandring med nattverd.
- Onsdag 26. okt kl 12: «Bare Bach».** Pianist og professor emeritus Einar Steen-Nøkleberg spiller utvalgte klaververk av J. S. Bach. Konserten er starten på oktobers samling i Gubbelaget på Vålerenga. Åpent for alle, gubbelagsser-vingering i menighetssalen etterpå.

Sotakiosken i 1998. Foto: Bjørn Granlund.
I OBOS-prosjektet ved Sotahjørnet liker de å vise fram at de nå vil restaurere den 100 år gamle kiosken på sitt opprinnelige sted, akkurat sånn som Vålerenga har bedt om.

Hva skjer ved Sotahjørnet?

Av Even Haugseth

29. juni inviterte OBOS til presentasjon av sitt endrede byggeprosjekt ovenfor Sotahjørnet.

En mer upassende dato kunne de vel aldri funnet. Utbyggere kjører imidlertid sine løp, og da velger de det som passer for dem. Kanskje var det i håp om at færrest mulig skulle komme. Det skjedde imidlertid ikke. I Kampen menighetshus møtte det opp et betydelig antall interesserte denne finvæsettermiddagen i begynnelsen av sommerferien. Alle var kritiske til det nye prosjektet, og det kom mange saklige og gode innspill. Dette vitner om stor interesse for saken, og ønske om god lokal medvirkning.

Nytt i prosjektet var at Sotakiosken, akkurat som vi har mast om siden brannene i desember 2019 og januar 2020, nå endelig fore- slås bevart og restaurert på sitt opprinnelige sted. OBOS liker nå å vise kiosken godt synlig i front på sine nye tegninger av prosjektet. Så det hjelper å skrike. De må jo vise at de står på beboernes side. Gråsteinsmuren bak kiosken forslås også bevart.

Nytt ellers er at hjul- og drevfabrikken i nr. 6 er tatt ut av prosjektet. Dette er kommunens eiendom. Den bakerste delen av tomta vil dog bli en del av det som OBOS vil bygge på. Det jobbes nå med kommunen for å avklare om eksisterende bebyggelse foran på eiendommen kan bli et framtidig bydelshus.

Det som fortsatt er svært skuffende med deres nye prosjekt, er at de vil rive «indrefiletet», murhuset i nr. 4, og sette opp rekkehus og støppelskur der hvor murhuset står i dag og ut mot gata.

Vålerenga historielag ønsker å ta vare på det originale og unike miljøet som vi fortsatt har langs Etterstadgata med kiosken i nr. 2, pottemakerhuset i nr. 4 og hjul- og drevfabrikken i nr. 6. Denne bebyggelsen representerer det som var typisk på Vålerenga for mer enn 100 år siden, og det sammenhengende og varierte miljøet er av det siste vi har igjen i sitt slag.

Murhuset ble bygget midt på 1880-tallet og var opprinnelig pottemakeri, som er et sjeldent håndverksyrke. Pottemakerens familie bodde også der. For 100 år siden ble huset tatt i bruk som skismø-

ringfabrikk, og vi er så heldige at produksjonsutstyret fra Bratlies fabrikk fortsatt er intakt i kjelleren. Dette er skilandet Norges og verdens siste gjenværende skismøringfabrikk på sitt opprinnelige sted. Dette er et nasjonalt så vel som et lokalt kulturminne som må sikres og gjøres tilgjengelig for besøkende.

Det finnes meget god dokumentasjon over hvordan eierbedriften R. Amundsen & Co. jobbet for å eksportere norske skiprodukter fra oppstarten på 1920-tallet og helt til de solgte til Swix rundt 1970.

I murhuset holder i dag Vålerenga verksted til. De satser på gjenbruk og reparasjon av alt fra møbler til klær, og er dermed et positivt og kjærkomment grønt alternativ i bydelen. Å videreutvikle fortsatt drift og aktiviteter for unge som gamle her, bør være i by-ens interesse.

OBOS' forslag om riving vil ødelegge dette typiske og unike miljøet på Vålerenga. Selv om Sotakafeen er borte, er det viktig å ta vare på det som er igjen av det opprinnelige i bydelen vår. Hvis OBOS ønsker å spille på lag med Vålerenga og tilby boliger i et område med tilhørighet og samhold, bør de gå inn med penger og restaurere noe av det som ER Vålerenga. De har et ansvar fordi de selv eier både Sotakiosken og nr. 4. Husene har forfalt i de årene de har eid dem. Vi vet det er stor innsats av frivillighet i bydelen, så det bør være mulig å få til drift uten at dette blir et pengesluk i framtida.

Når det gjelder høyhusene på opptil 6 etasjer som er foreslått bak på disse eiendommene, så er dette fremmedelementer her. Hvis disse skal presses inn på dette lille området, så blir de alt for dominerende, og det er disse som i større grad må tilpasses den eksisterende og tradisjonelle bebyggelsen.

Til tross for OBOS' garantier om at forurensning og støy fra tunnelåpningen, ikke kommer til å bli noen plage for de som flytter inn i de nye boligene, er vi skeptiske til dette.

Det knytter seg stor spenning til hva Plan- og bygningsetaten og Byantikvaren nå kommer med i denne saken. Til sjuende og sist er det politikerne i rådhuset som skal avgjøre den.

Arbeidere ved Nitedals Tændstikfabrik på Helsfyr, ca 1890-1900. Foto: Olaf Martin Peder Væring / Oslo Museum

«Jente-streiken» som satte fart i den norske arbeiderbevegelsen (del 2)

av Jonas Bals

Da den internasjonale arbeiderbevegelsen gikk i 1. mai-tog verden over for første gang, med krav om åtte timers arbeidsdag, var det de kvinnelige fyrstikkarbeiderne som ledet an i det vesle toget som gikk gjennom Kristianias gater.

Noe tapt, men mye vunnet

At det var kvinnelige arbeidere som ledet an når den norske fagbevegelsen tok form, bør ikke være så overraskende. Inntil nylig har det vært en lite kjent side ved arbeiderbevegelsens internasjonale historie, men mange steder var det kvinner som tok de første skrittene. Den første fabrikkarbeiderstreiken i USA, ved Pawtucket Mill i 1824, ble for eksempel ledet og ført av kvinnelige arbeidere. Den vellykkede aksjonen deres satte i gang en lang rekke streiker i andre tekstilbyer, som i Lowell, Providence, Waltham og Woonsocket. Flere av disse streikene førte til fagforeningsdannelser også, blant

annet i form av Lowell Factory Girls Association. Og da de engelske chartistene begynte å gi ut sin egen avis i 1839, The North Star, inneholdt en av de første utgavene et dikt skrevet av «E.H., a factory girl».[22] [...]

Presset for å få avsluttet konflikten var sterkt, og særlig var det hensynet til deres mannlige kollegaer som påvirket avgjørelsen. Mange av mennene var familieforsørgere, «og de led overordentlig under den lange ufrivillige arbeidsledighet», ifølge Jeppesen. Han hevdet at mennene ikke forsøkte å forstyrre eller svekke streiken, men foreningens egen beretning forteller at de presset på for å få konflikten avsluttet. Da streiken til slutt ble avblåst, bevilget kvinnes fagforening likevel – eller kanskje nettopp derfor – 300 kroner til mennenes forening, «til understøttelse av de mest trengende blant medlemmene».

Kvinnene på Bryn gikk tilbake i slutten av november, på Grønvold vendte de tilbake 10. desember. Begge steder ble det gitt nokså vage løfter om forbedringer, fordi ledelsen var opptatt av at det

ikke skulle framstå som om de lot seg tvinge. Men maktdemonstrasjonen hadde vært sterk nok til at løftene ble holdt. Fyrstikkarbeiderne skrev et takkebrev til alle støttespillerne i form av en sluttresolusjon, da de avsluttet kampen:

«Sympati og vennlighet var noe for oss fattige piker så fremmed at vi lenge forundret oss over at det var folk som ville tenke på oss, tale vennlig om oss og hjelpe oss. Nå begynner vi å forstå at vi har verd som mennesker vi også. Hva det er gjort for oss i disse uker kan vi aldri glemme, det kommer for oss som var vi våknet av en lang søvn.»[23] [...]

Da den internasjonale arbeiderbevegelsen året etter gikk i 1. mai-tog verden over for første gang, med krav om åtte timers arbeidsdag, var det de kvinnelige fyrstikkarbeiderne som ledet an i det vesle toget som gikk gjennom Kristianias gater.

1889-streikenes historiske betydning

Sakte, men sikkert fikk fagorganiseringsmerkbar konsekvenser for både

lønns- og arbeidsvilkår. Vel så viktig var det at streikene og organiseringen førte til økt stolthet, og en klassebevissthet som både understreket arbeidernes rolle som samfunnsborgere og deres verdi som mennesker, slik dette sitatet fra seilduksarbeiderne tyder på:

«[...] det var saa aldeles nyt for os kvinder at bli opfordrede til at si hvad vi synes; thi vi har jo bestandig vært vant til, at vore ord har havt litet eller intet værd, men naar vi nu faar stiftet vor fagforening, saa tror vi, at den vil hjælpe os til mere og mere at fjerne tanken om vor ubetydelighed.»[24]

Fyrstikkarbeiderstreiken fikk også stor betydning ved at den ga medvind til de sosialistene som argumenterte for en mer organiserende og inkluderende linje overfor kvinnelige arbeidere, enn hva det hadde vært tradisjon for blant annet hos typografene. Flere av de ledende skikkelserne i 1870-årenes organiseringsinnsats hadde for eksempel gjort mye for å holde de kvinnelige setterskene utenfor, noe de begrunnet med at kvinnene var «fremmedelementer» i faget, at de trakk lønningene nedover, og at deres rette plass var i hjemmet.[25] Kvinnen kunne «tabe den Blyghed som er hende medfødt, og som skulle være Kvindens Særkjende», ble det blant annet hevdet.[26] En annen sa, direkte henvendt til kvinner som ønsket å jobbe som settere, at «du handler mod guds og naturens love».[27]

Fyrstikkarbeider- og typografstreikene av 1889 førte på hvert sitt vis til at denne linja ble utfordret. I kjølvannet av typografstreiken, der streikebrytere ble hentet inn fra Danmark og Tyskland, og der både politi og soldater ble satt inn mot en fredelig demonstrasjon, ble flere fagforeningsfolk vunnet for sosialistiske argumenter om at kvinner og menn burde organiseres i felles foreninger og formulere felles krav.[28] I 1893 forsøkte de mannlige typografene å rette opp i tidligere feilsteg, og forsikret kvinnelige kollegaer om at «Den i fortiden paa grund af misforstaaelse og misopfattelse raadende uvilje mod eder, er forlængst forsvunden og har git plass for en sundere og mere nøgtern opfatning».[29]

Likevel skulle det ta mange år før kvinnelige og mannlige arbeidere fant ut av det med hverandre. I typograf-faget ble de to gruppene lenge satt opp mot hverandre, eller retttere: Begge forsøkte å alliere seg med arbeidsgiverne i en innbyrdes kamp mot hverandre, til gjensidig fortvilelse og arbeidsgivernes fortjeneste. Slik var det riktignok ikke overalt. I Bodø, der en av de første som organiserte seg, var boktrykker Anne Helland ved avisen Nordland, beskrev hennes fagforeningskamerat Anna Vevang forholdet til de mannlige kollegaene som veldig godt:

«Vi ble behandlet med respekt og en munter og utvungen atmosfære hersket i hverdagen. [...] Vi følte ikke ved noen anledning at det var noe minus å være kvinne, eller at vi tok jobben fra noen.»[30]

Det var med andre ord et presserende behov for den unge arbeiderbevegelsen å finne ut av disse spørsmålene. Allerede året etter fyrstikkarbeiderstreiken, på den tredje skandinaviske arbeiderkongressen i Kristiania i 1890, ble organisering av kvinnene satt på dagsorden. Det ble vedtatt at det «mellom organiserte Mænd og Kvinder i samme Fag bør tilstræbes Samarbeide, og hvor Forholdene tillader det, anbefales Fællesorganisationer».[31] Social-Demokraten skrev året etter at kvinnene nå var «traadt ind i de kjæmpende Arbeideres Rækker», og listet opp fyrstikkarbeiderker, syersker, bokbindersker og nåtlerskere.

Flere av de nyorganiserte kvinnene mente at det skortet på interessen i den øvrige fagbevegelsen. «Vi forlanger mere end begeistrede resolusjoner og søde sympatier; vi forlanger af partiets styre og dets ledende mænd, at de arbejder og fuldfører de pligter de paatar sig», sa kvinnesakskvinnen Anna Næss i 1896. Næss, som blant annet tok initiativet til det første stemmerettsstoget for kvinner 17. mai 1899, sa det måtte gjøres mer for å formidle kunnskap om arbeiderbevegelsen til kvinnene.[32]

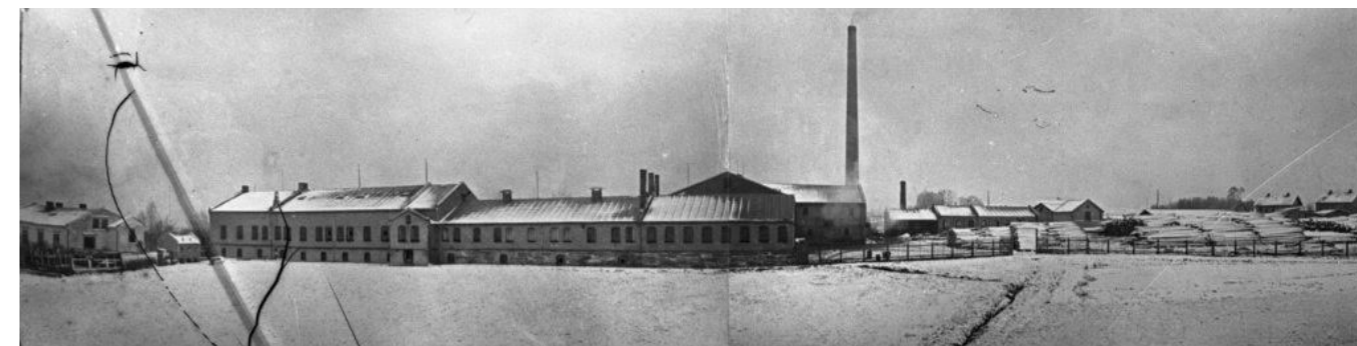
Journalisten og redaktøren Birgit Weltzin Sørensen, som i 1891 måtte møte i retten for å ha kritisert læreres rett til å slå skoleelever som disiplinær straff, gjentok

De kvindelige fyrstikarbeideres forening stiftet 28. oktober 1889. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

den samme klagen på partiets landsmøte i 1897. Det samme måtte agitatoren, kommunepolitiker og den seinere mangeårige lederen av Arbeiderpartiets kvinneforbund Marta Thynæs gjøre på landsmøtet to år seinere. Hun mente mennenes snakk om likestilling lød hult. «Anei, kvindens ligestillethed med manden er en teori, som mændene meget gruer sig for at la komme frem i praksis», sa hun.[33]

Det norske Arbeiderpartis kvinneforbund ble stiftet i 1901 for å få mer fart i arbeidet. Fem kvinnelige fagforeninger var med, og flere av dem ønsket et eget fagforbund for kvinner, slik danskene hadde valgt å gjøre samme år. Forslaget ble aldri noe av ettersom det møtte motstand flere steder, først og fremst fordi mange mente det brøt med forbundenes øvrige organisasjonsform. I stedet ble det opprettet et Kvinnes kontor i 1909, finansiert av LO. Etter bare to år ble det slått sammen med Det norske Arbei-

Kvinnelige seilduksarbeidere ved «Seilduken», Christiania Seildugsfabrik, oktober 1930. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

derpartis kvinneforbund, noe kvinnene oppfattet som en klar nedprioritering av det faglige arbeidet. I realiteten ble det, som historikeren Gro Hagemann har påpekt, foretatt en stilltende rangering av interesser:

«Kvinnens interesser har hatt status av særinteresser, som i solidaritetens navn ofte har måttet underordnes bevegelsens hovedstrategier. Motsatt har menns kjønnsbestemte særinteresser hatt status av klasseinteresser.»^[34]

Fyrstikkarbeidernes streik hadde vært det første støtet mot disse seiglivede strukturene, i en kamp som vel så mye rettet seg mot ens klassefellers holdninger som mot arbeidsgiverne. Årene som fulgte, skulle med all tydelighet vise at solidaritetsfølelse og samhold var viktig, ikke bare for å flytte posisjonene framover, men også for å forsvare de magre seire man klarte å oppnå i de relativt gode tidene rundt århundreskiftet.

Teksten er opprinnelig publisert i Agenda Magasin 30. april 2022. Den er et forkortet utdrag fra boka *Streik! – en historie om strid, samhold og solidaritet*, Res Publica 2021. Res Publica og Agenda Magasin er del av samme selskap.

Noter

[22] Joshua Clover: *Riot. Strike. Riot. The New Era of Uprisings*, Verso 2019, s. 86.

[23] Sitert i Carl Jeppesen: «Norske arbeiderkvinnens første lønnskamp», 1912.

[24] Vera Espeland Ertresvaag: «Arbeiderkvinnens faglige og politiske organisering 1889–1901», 1977, s. 47.

[25] Finn Olstad: *Arbeiderklassens vekst og fall. Hovedlinjer i 100 års norsk historie*, Universitetsforlaget 1991, s. 38.

[26] Ingrid Andersgaard: «Settersker og typografer – splittelse mellom menn og kvinner», i Ida Blom og Gro Hagemann (red.) *Kvinner Selv*, Aschehoug 1977, s. 29.

[27] Finn Olstad: *Arbeiderklassens vekst og fall. Hovedlinjer i 100 års norsk historie*, 1991, s. 38.

[28] Ingrid Andersgaard: «Settersker og typografer – splittelse mellom menn og kvinner», 1977, s. 31.

[29] Typografiske Meddelelser 18.11.1893, sitert i Vera Espeland Ertresvaag: *Fra avmakt til samhold. Arbeiderkvinnens faglige og politiske organisering 1889–1901*, 1976, s. 57.

[30] Ida Merethe Jensen: «Fagbevegelsens fremvekst i Salten frem til 1940», i Steinar Aas (red.): «Andre tider i Norge nu». 100 års historie sett fra Folkets Hus Bodø, Orkana Akademisk 2020, s. 154.

[31] Gro Hagemann: «Arbeiderbevegelsen og kvinnene», *Arbeiderhistorie* 1990, s. 114.

[32] Vera Espeland Ertresvaag: «Arbeiderkvinnens faglige og politiske organisering 1889–1901», 1977, s. 61, og Lill Ann Jensen: «Arbeiderpartiets kvinnebevegelse gjennom 100 år. Perioder og ledere», *Arbeiderhistorie* 2001, s. 173.

[33] Vera Espeland Ertresvaag: «Arbeiderkvinnens faglige og politiske organisering 1889–1901», 2001, s. 62.

[34] Gro Hagemann: «Arbeiderbevegelsen og kvinnene», 1990, s. 128.

Vålerenga Bydelshus: En arena for fellesskap - før – nå – og - i framtiden

av Kirsten Paaby

I november er det 35 år siden Vålerenga bydelshus ble stiftet som andelslag. Huset ble offisielt innviet juni 1992 av Oslos daværende ordfører Ann-Marit Sæbønes. På historielagets fotoutstilling 15. og 16. oktober og lørdag 29. og søndag 30. oktober markerer vi jubileet som "vår dag" i Frivillighetens år. Det blir historiefortelling, lydlek for barn, korsang, jazzkonsert og kafésamtaler med mulighet til å tenke visjonært om framtiden både for bydelshuset og lokalmiljøet vårt på Vålerenga.

Vålerenga bydelshus har helt siden etableringen og til dags dato vært drevet utelukkende på frivillig basis. Det ønsker vi å feire. Vi vil benytte anledningen til å synliggjøre husets eldre og nyere historie i samarbeid med Vålerenga historielag, som har sitt utspring i bydelshuset. Vi vil også benytte anledningen til å presentere de aktiviteter som drives i huset. Det gjelder blant annet pianoundervisning for barn og ungdom i lokalmiljøet, korsang, grønne nabolagskaféer samt en permakulturell frukthage, som er under etablering i bydelshusets gårdsrom. Huset er svært etterspurt, både til ulike møter, aktiviteter og private arrangementer som familiejubileer, barneburdager og konfirmasjoner.

Gjennom deltakelsen i historielagets fotoutstilling samt arrangementet på bydelshuset 29. og 30. oktober ønsker vi å synliggjøre betydningen av den frivillig innsatsen som gjennom 35 år har vært en del av bydelshusets DNA. Med dette ønsker vi også å motivere flere av de lokale beboere på Vålerenga til å benytte seg av de mulighetene huset gir: enten det gjelder å delta på aktiviteter, være med på dugnader, selv stå for aktiviteter eller leie huset til privat formål. Vårt mål er også å rekruttere flere frivillige fra den unge generasjonen, slik at vi også fremover kan feire den frivillige innsatsen.

Bydelshuset er organisert med et styre på 9 medlemmer. Det er styremøter en gang per måned utenom ferier. Oppgaven er å tilrettelegge for driften og aktiviteten i huset, i tillegg til regnskap, økonomistyring og annen administrasjon. Noen av styrets medlemmer medvirker også i ulike arbeidsgrupper som også teller frivillige, som ikke er i styret. Det gjelder følgende grupper:

Stor aktivitet og fine samtaler rundt bordet på Grønn nabolagskafé om fermentering av høstens grønnsaker

” Demokratiet lever ikke uten frivillighet. (...) Å være med i foreninger og frivillig arbeid handler om å påvirke og skape både nærmiljøet og landet vårt. Og det handler om å lære og om å utvikle seg som menneske.

Birgitte Brekke, prosjektleder Frivillighetens år

- **Dugnadsgruppen:** Møtes en gang i uken, de sørger for diverse vedlikehold og rydding og i perioder større oppgaver som for eksempel maling, og reparasjoner.
- **Utleiegruppen:** Har fast kontortid to til tre timer hver mandag hele året bortsett fra ferier. De tar imot folk som vil leie, skriver leiekontrakter, utleverer og tar imot nøkler.
- **Grønn kulturgruppe:** Har arrangert Grønne nabolagskaféer og står også ansvarlig for opparbeidelsen av en permakulturell frukthage i bydelshusets gårdsrom med støtte fra Urbant Landbruk.
- **Ansvarlig for utleie av hyblene i andre etasje:** Vedkommende har ansvar for kontakt med hybelboerne samt administrasjon når noen flytter ut og nye leiere skal inn.

Det er med glede og stolthet vi inviterer store og små beboere velkommen til jubileet vårt. Det gir oss mulighet til å bygge videre på en rik historie ved å se framover mot de neste 35 årene og tenke visjonært om framtiden både for bydelshuset og lokalmiljøet vårt på Vålerenga.

Vil du vite mer om oppstarten av bydelshuset og den eldre historien kan du lese mer her: bydelshuset.no/om-oss.

Ta med deg venner og kjente i nabolaget ditt. Velkommen!

Program:

- Vi deltar på historielagets fotoutstilling 15. og 16. oktober og formidler i bilder og tekst bydelshusets eldre og nyere historie.
- Lørdag 29. oktober kl. 19. 30 – 22.00: Kåseri om bydelshusets historie og en minikoncert med jazz og country, fremført av Ann-Helen Schjøberg (sang) og Pierluca Taranta (gitar).
- Søndag 30. oktober kl. 13 – 14: Lydleik for barn - konsert med improvisasjon fremført av Ann-Helen Schjøberg (vokal og elektronikk) og Daniel Lazar (fiolin)

STRØMSVEIEN I FEBRUAR 1980

Samling

Vålerenga historielags bildebaser

Stikkord

Strømsveien

Sitering

Øistein Øisjøfoss, "Strømsveien i februar 1980,"
Lokalhistoriske bildebaser i Oslo, besøkt 16. september
2022, <https://historiebilder.no/items/show/6289>.

Slik ser Vålerenga historielags nye bildebaser ut på nett.

Bildenes ve og vel

av Reiner Schaufler

Vålerenga historielag publiserer sitt bildearkiv i en ny database som er åpent for alle – historiebilder.no.

Innsamling av foto, bilder og annet visuelt materiale har alltid vært sentralt i historielagenes arbeid. Slik var det også for Vålerenga historielag fra starten i 1992.

Den digitale fotoverden stod rett utafør døra på 90-tallet, men var ikke kommet inn enda. For å sikre bildene måtte de fortsatt avfotografere for originalene ble levert tilbake til eierne. Siden de fleste gamle bilder ikke er i farge holdt det å avfotografere dem på sort/hvitt-film. Historielaget klarte å sanke flere tusen bilder i de første årene. Det var et betydelig og møysommelig arbeid. Resultatet er imponerende: Det står to tykke permer med sort/hvitt-negativer i arkivet. Mange gamle bilder av Vålerenga ble sikret for fremtiden og gjort tilgjengelig for allmennheten.

Bildene man fikk låne fra gamle album, fra vegger og skuffer ble lagt på et godt belyst bord og fotografert. Siden gamle

bilder ofte krøller seg la man dem under en glassrute. Dermed hadde man bedre kontroll på fotograferingen. Dog har alt to sider, bokstavelig talt: Glass kan by på utfordringer - på en del av bildene ser man mer av fotografens og kameraets speilbilde enn selve bildet....

Framkalling og digitalisering

Neste skritt var å framkalle bildene fra negativene. Siden man ikke hadde eget mørkerom måtte dette gjøres av fotobutikkene. Det var snakk om betydelige kostnader. Bildene ble derfor for det meste bestilt i lite format og satt inn i fotoalbum. Først når man trengte det ble enkelte bilder forstørret for å kunne vises på fotoutstillingen.

For om lag 20 år siden begynte digitaliseringen av foto å skyte fart. Det ble vanlig å skaffe seg en skanner og digitalisere alt en kom over: Det var så mye enklere å håndtere bilder på en datamaskin, de trenger mindre plass, er lettere tilgjengelig – og kan skrives ut når man trenger dem, i ønsket format.

I den digitale bølgenes barndom var det dessverre så som så med kunnskap om digital bildebehandling, om pixler og

oppløsning. Man trodde det var nok å legge et bilde på skanneren og trykke på en knapp, og så er alt i orden.

Siden lysbilde- og filmskannere var veldig dyre på 2000-tallet og trengte spesialkunnskap, valgte historielaget å ikke skanne negativene man hadde i arkivet, men digitaliserte de små papirkopiene fra permene – selv om man hadde limt små klistremerker med nummer på dem. En var dessuten ikke bevisst på at det er en betydelig forskjell om et bilde blir vist på en skjerm eller skrevet ut på papir eller publisert i en bok. Bedre ble det ikke da bildene som i utgangspunktet ble skannet med for lav oppløsning senere ble blåst opp igjen for å kunne bli vist i utstillingen. Ikke sjelden førte det til mørke og uklare bilder, uten kontrast og detaljer.

Dette hevnet seg da vi jobbet med «Gartelangs på Vålerenga», hvor vi ønsket å presentere de beste bilder fra historielagets betydelige arkiv mellom to bokpermer. Her skulle bildene selv komme til sin rett, ikke bare som illustrasjon til en tekst. Vi skjønnte raskt at dette blir en utfordring. Vi kunne ikke bruke noen av de digitale bildene. De hadde ikke god nok kvalitet for å kunne vise sin gamle prakt i boken. Vi måtte gå tilbake til de gamle negativene og skanne dem med en

Slik blir det når et bilde fotograferes, forminskes, printes, skannes med liten oppløsning, printes ut, forstørres, skannes og blåses opp igjen: Detaljene er ødelagt. Bildet er dødt.

skikkelig filmskanner, og så måtte hvert eneste bilde tilpasses til boktrykk: Støv og skader måtte fjernes i størst mulig grad, vi måtte forbedre kontrasten og skarphet, noen ganger rette opp feil eksponering og rekonstruere farger på gamle, falmete fargebilder. Dette må gjøres for hånd, de fleste dataprogrammer holder oftest ikke mål når det gjelder. Prosessen tok dermed nesten to år, men av og til skal man ikke gi seg for resultatet er bra. Vi ble fornøyd til slutt.

Historielagets bildearkiv på nett

Private bildesamlinger er et viktig supplement til de offisielle samlinger som Oslo museum og andre offentlige institusjoner rår over (som selv baserer seg delvis på private arkiv). Har man først gjort jobben med å samle og sikre store mengder materiale, er det bare konsekvent å prøve å gjøre dette tilgjengelig for allmennheten. Det er flere måter å gjøre dette på.

Vålerenga historielag har i mange år gjennomført sine fotoutstillinger hver høst med mange nye, flotte bilder, dessuten presenteres det kontinuerlig ukjente foto og temaer i historielagets medlemsblad. For å kunne nyte det må man besøke utstillingen og være medlem i foreninga.

Den store responsen som oslobilder.no, digitalmuseum.no og andre nettstedet får, viser at det er stor interesse for historiske bilder i samfunnet. Dette gjelder selvsagt også Vålerenga. Historielaget har derfor flere ganger forsøkt å få til en avtale med Oslo bymuseum slik at lagets bilder kan være med på oslobilder.no, men på grunn av trange økonomiske ressurser må museet konsentrere seg om sine kjerneoppgaver. De har selv mye materiale i skapene som fortsatt venter på å bli digitalisert. Dessuten får museet hver dag mange henvendelser fra privat hold om å overta album og samlinger.

Det er ytterst sjeldent at de ikke takker nei til det. Forøvrig ønsker museet også å få originalene, ikke bare digitale kopier.

Samtidig har Vålerenga historielag siden 2014 lastet store deler av sitt digitale arkiv opp til en bildebaser på nett, som ble utviklet av en norsk leverandør. Basen var til internt bruk. Dessverre hadde bedriften ikke nok ressurser til å videreutvikle databasen i takt med den rasende digitale utviklingen, spesielt i forhold til stigende krav til sikkerhet. I den senere tid ble det klart at databasen begynte å bli akterutseilt og var stadig vanskeligere å koble seg til. Vi måtte finne en annen løsning.

Ikke all kopiering fører til ønsket resultat...

Før og etter: Ikke alt håp er ute. Etter noen timer bak de digitale spakene kan også skadede bilder skinne på nytt.

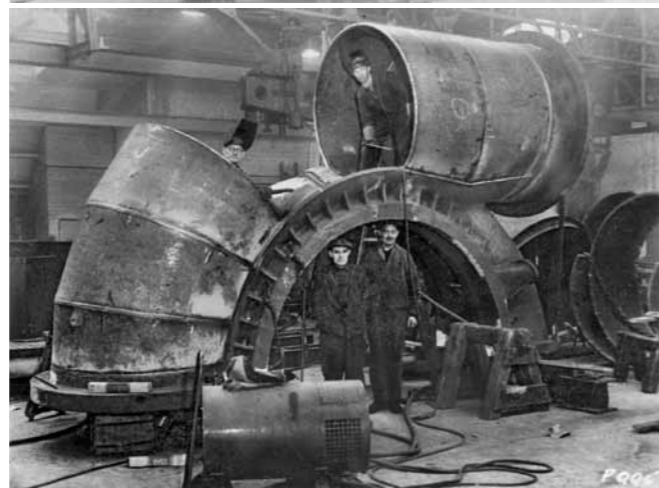
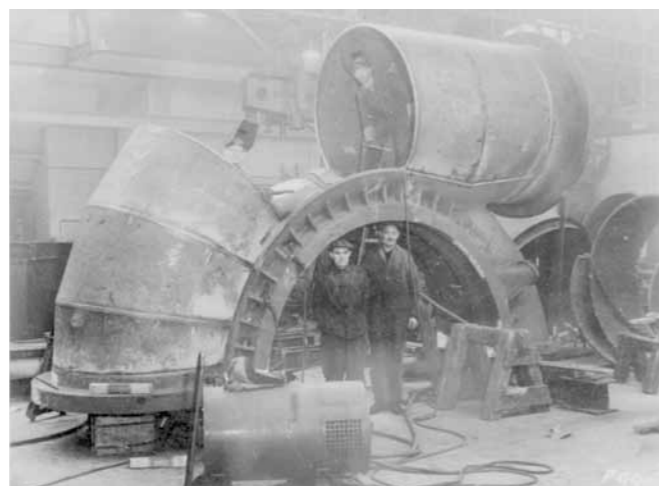
av 7 historielag fra Oslo, som presenterer flere tusen bilder fra sine arkiv. Vålerenga historielag begynte med jobben i juni, fram til nå er over 200 bilder lastet opp. Vi begynte med bildene fra Gatelangs-boken, derav noen fantastiske fargelysbilder fra 80-tallet. Dette er bare begynnelsen. Vi kommer sikkert til å vise fram noen tusen bilder vi også. Dessuten ønsker Fellesrådet å utvikle nettstedet videre i samarbeid med sine brukere, med tanke på presentasjon og bruk av nettstedet.

For oss er det en stor glede å endelig kunne gjøre vårt arkiv tilgjengelig på nett for alle Vålerenga-entusiaster. Vi kan nå vise våre skatter digitalt, på best mulig måte. Det blir et omfattende arbeid å samle og systematisere all informasjon vi har til hvert foto. Dessuten trenger mange bilder fortsatt en digital gjennomgang før de er klare til å bli presentert på nett. Vi regner med at dette kommer til å ta flere år. Men vi vet at denne jobben lønner seg. Som et medlem av historielaget nylig sa til oss da vi viste et bilde i større format på utstillingen: *Dette bildet har jeg sett mange ganger. Men nå ser jeg for første gang hva som er på det.*

God fornøyelse med historiebilder.no!

PS – hvis dere har innspill og spørsmål ang historielagets bilder på historiebilder.no er det bare å ta kontakt med oss. Vi er takknemlig for all informasjon vi kan få, for å utvikle samlingen videre, til felles nytte og glede.

Digital rekonstruksjon:
Detaljene i falmete gråtoner kan hentes fram igjen til en god balanse mellom mørkt og lyst.

LESERBREV

Etter at vi sendte ut e-post til medlemmene i juni om OBOS' informasjonsmøte om byggeprosjektet i Etterstadgata 2, 4 og 6, fikk vi hyggelig tilbakemelding fra Ingvild Aultun:

Tusen takk for e-post. Dette er en superviktig sak. Hele Sotahjørnet, Etterstadgata 2, 4 og 6 danner inngangen til Vålerenga. Det samme gjør steinmuren av granitt på grunnfjellet og de store trærne ved kiosken. Dette er Oslohistorie som du sier. Alt dan-

ner en overgang fra Strømsveien og trafikk og inn i boligområdet. De trærne som vokser i hele dette området der er også viktige støydemperer for lyden fra motorveien - og luftrensere for all Co2 fra trafikken. Er det ikke mulig å få med MDG på dette for eksempel? Tas trærne og den nåværende bebyggelsen bort vil det bli mer forurensing og mer gjenklang.

Det store Eiketreet i Fridtjovs gate, ved siden av skolen burde også fredes, forresten. Et 2-300 år gammelt eiketree midt i Oslo sentrum er også ytterst bevaringsverdig.

Tusen takk for all jobben dere gjør! Jeg har dessverre en jobb som krever veldig mye av meg - så kan ikke bidra akkurat nå. Måtte dessverre jobbe i hele kveld, så kunne ikke delta på møtet.

Vognmann Janssen og «Loge Vaalerengen»

av Even Haugseth

Alle som har gått bortover Etterstadgata, har sett det gamle trehuset med den flotteste glassverandaen på Vålerenga. Vi snakker om nr. 24.

Noen har kanskje også lagt merke til det lille uthuset som står inne i bakgården, rett inn fra porten. Denne eiendommen var ganske typisk for Etterstadgata, for der var det flere vognmenn. Uthuset er et minne fra den gangen vognmennene hadde hester og trengte stall til dem. Vi kjenner til historien til gutten fra Hadeland, Jørgen Kristiansen, som kom til Vålerenga og giftet seg med dattera, Ovidia, der. Jørgen var vognmann. I 1920 hadde han behov for å utvide virksomheten og kjøpte den gamle lensmannsgården på Malerhaugen og flyttet dit med familien. Vi har også hørt at det var en familie som het Janssen som da kom til Etterstadgata 24.

Vi fikk et tips fra Bente Østreng i Sveriges gate om at bestefaren hennes vokste opp i Etterstadgata 24, og at hun var på besøk hos sin oldemor der da hun var liten. Da ble vi nysgjerrige og ville finne ut mer om dette.

Ganske riktig, for i folketellinga for 1923 fant vi en svenske i Etterstadgata 24: *Karl Hugo Janssen, f. 4. februar 1873 i Gøteborg, Arbeidsvognmand.* Han giftet seg 18. desember 1898 i Paulus kirke på Grünerløkka og fikk sin første sønn, Vilhelm Johannes som ble døpt i Grønland kirke. Familien bodde da i Urtegata 1. Den lille sønnen døde samme år, og da hadde de rukket å flytte til Breigata 26.

I 1907 ble Karl Hugo norsk statsborger.

Hvordan fikk så Karl Hugo Janssen snusen i at eiendommen i Etterstadgata skulle selges i 1920?

Jo, han flyttet til Vålerenga. I folketellinga for 1910 fant vi han med kona og 5 barn boende i bakbygningen i Etterstadgata 18.

Bente forteller at hun har funnet gamle papirer etter oldefaren sin. I 1941 skrev han testamente til sine 8 barn. I 1945 sendte han ut et gavebrev til sine etterkommere hvor det klart går fram at han tydeligvis brenner for avholdslosjen Vaalerengen av I.O.G.T. og anmoder dem om å melde seg inn i den dersom de ikke allerede er medlemmer der.

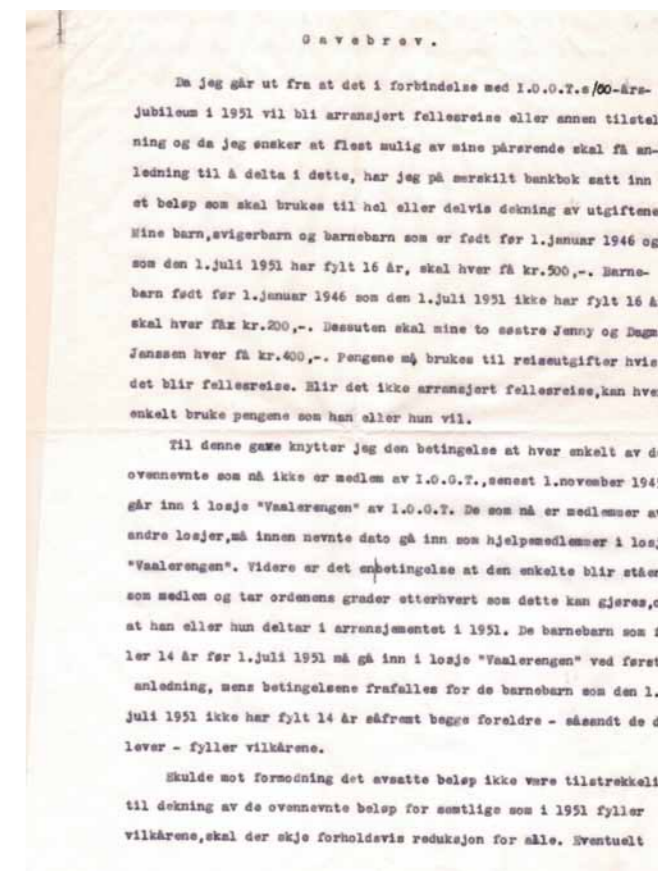
Dette stemmer godt med det Bente forteller oss, for hjemme har hun mange kopper som hun har arvet, og som stammer fra denne losjen. De hvite porselenskoppene er ikke så store og har teksten «Vålerengen» i blått, og det følger skåler med.

Karl Hugo Janssen og kona Nanda. Han var først vognmann, så drev han kullhandel. Sønnene tok seg av transporten av kull, og flere av dem hadde lastebiler.

Losje Vaalerengen nr. 1291 av Norges Storlosje av I.O.G.T. eksisterte mellom 1913 og 1967. I avisen «Vort Arbeide» fra 1913, fortelles det om den nystartede «Den nye loge paa Vaalerengen». Den ble stiftet 1. april 1913 og hadde stiftelsesfest i Enebakkeveien 16 den 6. mai. Det dukket opp spor av vognmann Janssen i en annonse i Aftenposten fra 1921 hvor han og losjen er nevnt.

For Karl Hugo Janssen var det viktig at hans etterkommere støttet opp om losje «Vaalerengen». Her i gavebrevet som de mottok fra han i 1945 går det klart fram hvordan de må forholde seg.

Bentes søster, Unni Kristiansen, forteller:

Apropos gavebrevet fra Karl Hugo Janssen: Noen av oss etterkomere er fortsatt aktive i IOGT, men vi er med i losje Bryns Fremtid (eller IOGT Bryn som det kalles nå). Bryn-losjen feiret sitt 100-årsjubileum i 2015, og i den forbindelse skrev jeg en bok om "100 år med IOGT på Bryn". Den er tilgjengelig fra Nasjonalbiblioteket.

Jeg tenkte at dere i historielaget kanskje ville være interessert i andre IOGT-medlemmer fra Vålerenga? Se kapittelet om Emma Larsen, hun var en dame som imponerte meg skikkelig.

Våren 1916 holdt losjen en større utlodning med gevinster skjenket av losjens medlemmer, blant annet Søm av 1 drakt skjenket av str. Emma Larsen.

I 1919 hadde de en basar i Vålerenggaten 31, hjemme hos søster Nielsen (i IOGT var vi alle søstre og brødre, iallfall den gang da vi hadde rituelle møter). Emma Larsen anbefalte stedet på det varmeste og fremhevet at Vålerengen var et meget godt basarstrøk. Igjen var en av gevinstene Søm av dragt eller dress av str. Larsen. Det står om dette på side 24-25 i samme bok.

Emma Larsen hadde 2 barn. Jeg jobbet en del med å prøve å finne ut om hun hadde vært gift eller ikke, men klarte aldri å finne ut av det. Hvis dere skulle få lyst til å finne ut noe mer om henne - og klarer det - så blir jeg veldig glad hvis dere kan sende over noe mer om henne til meg.

Vi fant Emma Larsen i Vålerenggata 1 i adressebøkene for Kristiania og Oslo:

Adr. Bok 1913: Vaalerenggaten 1, 2. etg., syerske

Adr. Bok 1918: Vaalerenggaten 1, 2. etg., kaapesømm

Adr. Bok 1933: Vålerenggaten 1, 2. etg. Enke

En stor takk til Bente Østreng som tipset oss om denne saken og til Unni Kristiansen og Hege Høvsøien som sendte oss opplysninger om dette. I Nasjonalbibliotekets avisarkiv finnes mye interessant om mangt.

LESERBREV

Hei!

Mange takk for et kjempefint blad. Det er også en flott artikkel om Alfred Eriksen. For lenge sia skreiv jeg en artikkel om Alfred Eriksen, men jeg veit ikke om den noen gang kom på trykk i "Mer gammelt enn nytt". Der skriver jeg om andre saker Alfred Eriksen var opptatt av. Så jeg sender den over:

Alfred Eriksen - kirken, arbeiderne og rasehygiene

Ole Peter Nordby har en flott artikkel om sogneprest Alfred Eriksen i "Mer gammelt enn nytt". Her kommer litt mer om Alfred Eriksen. Det er skrivi bøker, artikler og universitetsoppgaver om han. Det er bare å google. Han skal være den første presten som skal ha via fraskilte, og vinglasset sto ofte på bordet i prestegården, skriver dattera hans. Sjøl er jeg både døpt og gift i kjerka, og i flere år gikk jeg på søndagsskolen der, og har vært med på å dra i tauet til kjerkeklokkene i tårnet, som seinere også "ringte da taket til slutt forsvant". Min gudfryktighet var ganske stor, men den visna etter hvert som hestehov i et syltetøyglass.

I handa mi holder jeg et hefte fra Samtiden fra 1911, og hvordan jeg har fått tak i det har jeg glemt. Der har Alfred Eriksen en artikkel med tittelen "Kirken og arbeiderne". Arbeidere var det jo nok av på Vålerenga i 1911.

Her skriver han: "De arbeidende klasser ser, at kirken mangler forstaaelse for arbeidernes kamp for bedre kaar og større retfærdighet. Kirken har alltid været en hindring for social frigjørelse og gjør alt for at opretholde de bestaaende og uretfærdige samfundstilstande. Og hænder det somme tider, at en av arbeiderne slutter sig til den lille kreds av troende, vet hans kamerater, at han er tapt for den store sak de selv kjæmper for. Det er blandt disse arbeidere, som tilhører de vakte, at høre altid finder sine hjælpere, at

streikebryterne opstaar, og de sosialdemokratiske arbeidere ser paa dem som forrædere."

Sterke ord fra prestegården på Vålerenga. Han fortsetter i samme stilen og skriver: "Tusen av prester har staat som fiender av arbeidernes sak", og fortsetter med sine skuddsalver: "Kirken skal fuldt og aapent erkjende, at arbeidernes kamp for økonomisk frigjørelse er berettiget og retfærdig".

Nå skulle vi tro at han ville bli lyst i bann av biskop Bang i Oslo. Nei, han blei isteden lyst i bann av Arbeiderpartiet, som ekskluderte han i 1912. Det var fordi han hadde skrivi under på en appell som ba velgerne unngå å stemme på kandidater som ikke støtta riksmålsaken. Han var nemlig formann i Riksmålsforbundet fra 1911 til 1916. Kanskje det skyldes at han var født i Akersgata, men det var jo ikke akkurat noen innertier å være riksmålsmann på Vålerenga, der a-endingene står i kø. I Holmenkollåsen er a-endinger like sjeldne å høre som urdu.

Det var dessverre ikke bare der Alfred Eriksen bomma. Han ble medlem av foreningen for rasehygiene i Norge, der han dukka opp i 1918 som støttespiller for rasehygienikeren Jon Alfred Mjøen, som ville "rense slekten" og forby ekteskap mellom forskjellige befolkningsgrupper. Mjøen var opptatt av den nordiske rasen, og holdt foredrag med tittelen "Hvad koster minusindividene stat og samfund". Dette var det som noen år seinere blei reinspikka nazisme. Alfred Eriksen døde i 1934, og han kan være glad for at han ikke fikk oppleve hva disse meningene førte til.

Lars Olle Engaas

79 år gammel vål'engagutt

Stor takk for hyggelig tilbakemelding, Lars Olle!

Et drama om utvikling av malerrull på Etterstad

Av Terje Paulsen

Min far, Åge Paulsen, født i 1917 og gikk bort i 2002, var malersvenn gjennom hele sitt yrkesliv, og var med på utvikling av malerrullen. Men det angret han skikkelig på, for sannelig ble det iverksatt en rettsak mot ham i 1956/57 fordi han brukte rull og ikke pensel. Det ville jo innebære stor fare for at akkorden ble sprengt, og at malersvennene ville gå opp i lønn grunnet raskere utført jobb.

Vi flyttet inn i ny leilighet på Etterstad i 1949, og barna hans begynte etter hvert på Vålerenga skole. Siden min far hadde en nabo i Etterstad nr. 18, Rolf Olsen, som også var malersvenn i samme firma, begynte disse to nede i kjellerbua på Etterstad å titte på en mer effektiv måte å male på. Og malerrullen fant sin vei ut i livet, med mye raskere utførelse av jobbene.

Min far fikk også noen private maleoppdrag fra beboere både på Vålerenga og Etterstad, og jeg husker at ved en anledning hadde han gjort en jobb hvor vedkommende nabo ikke kunne betale. I stedet for betaling fikk far et gammelt piano, Brødrene Hals anno 1886, som fikk en ærerik plass i stua vår. Slik lærte vi barna å klimpre, og var nok grunnen til at jeg etablerte The Mockingbirds.

Så skjedde det store drama: Min far hadde en stor malerjobb på Ullevål sykehus i 1956 og byttet ut den saktegående penselen med

malerrullen. Dermed sprengte han lønnsakkorden, fordi rulla gikk dobbelt så fort som pensel, og hans malermester reagerte sterkt da lønnsutgiftene skjøt i været. Tilfeldigvis kom en kontrollør på besøk, og oppdaget at far brukte malerrull. Kontrolløren leverte rapport som bekreftet at jobben var godt utført, men rullen var ikke godkjent, støttet av Arbeidsgiverforeningen og Malermesterforeningen.

Dermed ble det store medieoppslag om dette, og saken ble krevet rettslig belyst. Og dessverre: Arbeidsrettens avgjørelse sørget for at min far tapte saken.

Punkt 1 av 5 i rettens avgjørelse: "Åge Paulsen og Rolf Olsen har ikke tariffmessig rett til å nekte å etterkomme mesterens pålegg om bruk av pensel ved utførelse av malearbeidet på Ullevål sykehus"....

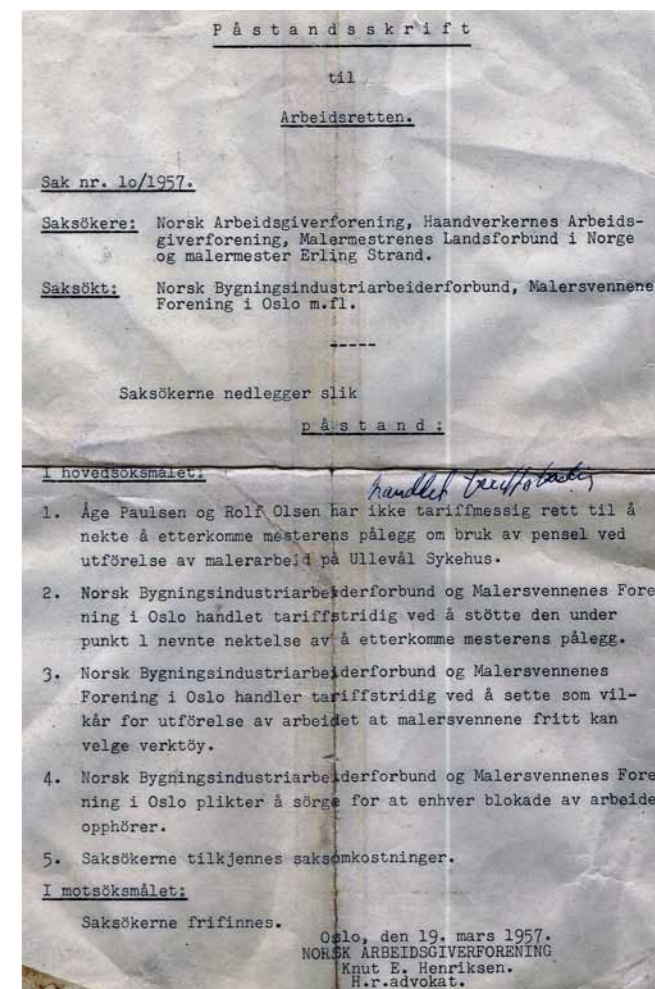
Vel, det var ikke til å unngå at mine dager på Vålerenga skole da dette skjedde med min far, var preget av redsel for at elever på Vålerenga skulle rakke ned på meg og min far.

Nei da, ikke en eneste vond kommentar. Alle gutter og jenter på Vålerenga er jo så snille, var min gode konklusjon.

Åge Paulsens ulovlige bruk av malerrull kom i avisen i 1956.

Åge Paulsen og malerkolleger. Åge øverst til venstre, Rolf Olsen helt til høyre.

Hvilken jenteklasse på Vålerenga skole er dette?

Etter sveisen å dømme må det være en gang på 1960-tallet. Kan noen hjelpe oss med navn og årstall eller gi oss noen tips om noen som kan vite det? Si fra til oss i styret eller send oss noen ord på post@valerenga.org.

På forhånd takk!

I forrige Mer gammelt enn nytt etterlyste vi fullstendig navneliste på gutta i 7bg som gikk ut av Vålerenga skole i 1960. Arild Aspegren sender en stor takk for all hjelp med å finne klassekameratene sine. Dessverre har 11 gått bort, og 4 var forhindret i å komme. Nå har 13 av 76-åringene hatt klassefest. Dette sier noe om samholdet på Vålerenga og det burde være et hint til andre om å møtes igjen.

Arild forteller stolt: - Vi hadde omvisning på skolen og i kirken, og til slutt helaften på Smia. Kvelden var fortreffelig. Etter at alle hadde gjettest hvem som var hvem, og vi hadde 6 timer sammen, kjente vi hverandre akkurat som for 62 år siden. Vi kommer til å møtes igjen.

Øverst fra venstre: Vidar Mohaugen, Øyvind Kristiansen, Per Ola Sverre, Arild Åneby, Terje Boye Hansen, Svein-Harald Johannesen, Erik Skau, Knut Skau, Svein Johansen og Steen G. Evensen.

I midtre rekke fra venstre: Lasse Valton, Bjørn Martinsen, Arild Westbye, Arild Andresen, Knut Roar Westby, Per Strand, Per Kristian Thronsen, Svein Granli, Morten-Arne Jansen og Terje Hellelose.

Foran fra venstre: Arild Aspegren, Dag Holmen, Jan Åmodt, Lærer Harald Rogstad, Tor Weiby, Åge Victor Brøther og Tore Tønnesen.

Velkommen til

FOTOUTSTILLING 15.-16. oktober 2022

Utstillingen vises i Vålerenga kirkes menighetssal.

LØRDAG 15. OKTOBER KL. 12 – 16
SØNDAG 16. OKTOBER KL. 12 – 16

Gratis adgang. Vafler og kaffe fås kjøpt
Fortell andre om dette og ta med familie og venner og opplev Vålerengas spennende historie.

I år har vi disse temaene:

- Branner på Vålerenga
- Enerhaugen i bilder
- Etterstad
- Sotakiosken 100 år
- Vålerenga kirke 120 år – Kirkekunst
- Før/nå-bilder
- Gjenstander fra 1980-tallet
- Kalender 2023

Reiner Schaufli

- Østkantspillet 2022 i bilder og film
- VAIL og Totengata
- Bydelshuset 35/30 år
- Postkortsamling
- Historielaget 30 år
- Synnøve Finden og Pernille Holmen
- Veteranbil utenfor inngangen

MEDLEMSMØTE 15. november 2022 kl. 19:00

i Vålerenga kirkes menighetssal:

VÅLERENGA MANNSKOR – nå er det guttas tur til å synge for oss ENERHAUGEN – bydelen som ble erstattet av høyhus

Birte Sandvik og Morten Bing fra Folkemuseet forteller om de fem husene fra den gamle forstadsbebyggelsen på Enerhaugen som ble flyttet til museet. De har også med seg sine bilder..

Enerhauggutta, Harald Karlsen og Sigurd Johansen, vokste opp i trehusene der. Nå vil de dele minnene fra sin oppvekst og fra bomiljøet som ble borte da området ble sanert rundt 1960.

Med seg har de også sin private bildesamling. Benytt denne gode muligheten til være med tilbake til gamle Enerhaugen.

Det blir mulighet for å få seg kaffe og vafler, slik vi pleier.

Har du behov for parkering ved Vålerenga kirke, kom inn og få lapp til å legge i bilruta.

Gratis adgang. Ta gjerne med familie og venner.

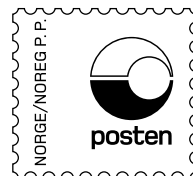
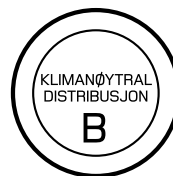
Velkommen!

Sigurd Johansen

Avsender/Retur:

VÅLERENGA HISTORIELAG
Hedmarksgata 2
0658 Oslo

MER GAMMELT ENN NYTT

Årgang 25 - nr. 3/2022
ISSN 1890-9094

Informasjonsblad for
Vålerenga historielag

post@valerenga.org

Bankkonto: 0530 04 78222

Leder

Even Haugseth

Nestleder

Reiner Schaufler

Kasserer

Bjørn Granlund

Sekretær

Håkon Olav Harald Engh

Styremedlem

Gro Shakesby

Varamedlemmer

Marius Brevik

Ole Peter Nordby

Fotogruppe

Fotografering, innsamling og
digitalisering av bilder:

Bjørn Granlund

901 80 290

foto@valerenga.org

Idrettsgruppe

Om bydelens idrettsmiljø

Bjørn Arild Gjerdalen

909 19 250

b.gjerdalen@gmail.com

Fotoutstilling og kalender

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

Reiner Schaufler

Redaksjon medlemsblad

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

Marion Schavog

926 02 570

marion.schavog@gmail.com

Kate N. Wohlstedt (korrektur)

Reiner Schaufler (produksjon)

Salgstorget

Bestilling: foto@valerenga.org eller tlf. 901 80 290

KNIVSTIKKERGATA

Kr. 300,- + porto

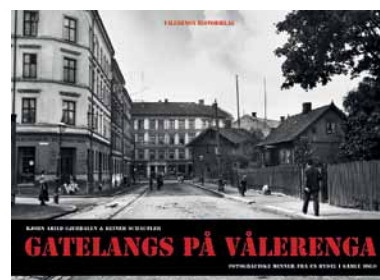

Kalender 2023

kr. 100,-, + porto

Gatelangs på Vålerenga

Kr. 390,- + porto

Kopp 100,- Caps 100,- Skjorte 180,-

Vålerenga historielag på nett:

valerenga.org

www.facebook.com/valerenga.historielag

Så enkelt er det å støtte Vålerenga historielag

Er du kunde hos Norsk Tipping og tipper eller spiller Lotto, Joker eller andre spill. Registrer denne strekkoden og tallrekka under neste gang, så støtter du indirekte Vålerenga Historielag. Din innsats og premie blir uforandret.

Takk for støtten!

32774890364462